

ПРОГРАМИ КОНТРОЛЮ ЗА СТАНОМ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

CONTROL'S PROGRAMS OF ENVIRONMENTAL STATE

Гурець Л.Л., доцент, Гурець І.М., студент, СумДУ, Суми

Gurets L. associate professor, Gurets I., student, SumSU, Sumy

Одним із ключових принципів сталого розвитку суспільства є принцип інтегрованого попередження утворення забруднювачів.

Існуюча в Україні нормативно-законодавча база регулює техногенний вплив на навколишнє середовище шляхом введення поняття ГДК. Основою нормування викидів шкідливих речовин в атмосферу від промислових джерел служать фактичні викиди, які визначаються при проведенні інвентаризації. Кількісні та якісні характеристики викидів визначаються в основному прямими вимірами про номінальному навантаженні технологічного обладнання. За результатами вимірів виконується розрахунок розсіювання шкідливих речовин в атмосфері за програмами, методичною основою яких є ЗНД-86. На основі результатів розрахунку приземних концентрацій при необхідності розроблюються заходи по зниженню викидів в атмосферу. Ефективність цих заходів перевіряється знов-таки розрахунком розсіювання. Існуюча система нормування має ряд недоліків. Деякі з них: використання як еталону нормування фактичного викиду від джерела не дозволяє враховувати відхилення від номінальних показників та співставити їх з показниками іншого обладнання або альтернативних технологій; шкідливі викиди оцінюються не за джерелами, а на зрізі димової труби; не враховується цілий ряд процесів, які виникають в процесі розсіювання шкідливих речовин в атмосфері, як то задимлення, виснаження, вологе та сухе осадження, хімічне перетворення речовин в атмосфері. Нормативи викидів визначаються виходячи зі сполучення умов розрахунку: температура повітря приймається рівною середній максимальній температурі найбільш жаркого місяця даної місцевості, напрямок та швидкість вітру – в найбільш небезпечному варіанті, одночасно і з максимальною потужністю викидів працюють всі джерела. Стимулом проведення природоохоронних заходів є екологічні платежі.

Більш раціональний підхід до нормування техногенного навантаження викладений в Директиві ЄЕС « Про інтегроване попередження забруднення й контролю над ним» 96/61/ЄС від 24.09.1996 р. Директива надає першочергове значення комплексному контролю забруднень як одній з найважливіших передпосилок досягнення стійкої рівноваги між людською діяльністю та соціально-економічним розвитком з однієї сторони, та природними ресурсами і здатністю природи до відновлення з другої.

Згідно із цією директивою, дозвіл про можливість видачі інтегрованого дозволу на викиди, скид забруднювачів і розміщення відходів ухвалюється на основі екологічного аудита підприємства, у ході якого для кожного виду виробництва складається баланс забруднювачів, враховуються всі викиди, скиди й відходи, здійснюється зіставлення екологічних показників з базовими показниками «найкращих доступних методів», оцінюється енергоефективність виробництва, імовірність виникнення аварійних ситуацій, усунення їх наслідків, план реабілітації території у випадку закриття виробництва.

Необхідним стимулом інноваційних процесів за умовами Стокгольмської конференції є використання принципів найкращих доступних методів. Згідно з визначенням «найкращі доступні методи» - це найбільш ефективні шляхи розвитку й методи керування виробництвом, що забезпечують можливість попереджати викиди й негативні впливи на навколишнє середовище, а коли це неможливо, знизити негативний ефект.

Створення єдиних підходів до нормування шкідливих викидів особливо важливе для реалізації Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані в Європі (програма ЕМЕП). Програма ЕМЕП скерована на вироблення єдиних підходів до оцінки забруднювачів повітря та їх розподілу на великі відстані, методології розрахунку критичних рівнів навантаження на екосистеми та оцінку ступеню екологічного ризику регіонів. Дані про викиди забруднюючих речовин, які викидаються з площ по сітці розміром 25 на 25 км, використовуються для формування інформаційної бази даних ЕМЕП.

Всесвітня програма контролю навколишнього середовища заснована та фінансується Всесвітньою організацією охорони здоров'я та Програмою ООН по навколишньому середовищу. Нею була розроблена програма, яка дозволила розробити заходи по забруднюючим речовинам в міських умовах: концентрації діоксиду сірки, зважених речовин, плумбума, оксиду азоту, оксиду вуглецю та озону. Не менш важливим, ніж створення цієї бази даних, є випуск довідкових матеріалів, розробка програм по моделюванню розсіювання речовин в атмосфері, забезпечення засобів контролю, проведення аналізів.

Програма всесвітнього спостереження за станом атмосфери (1994) збирає дані про хімічний склад атмосфери, відповідних фізичних характеристиках. Мета програми – виявити зв'язок між зміною складу атмосфери та зміною клімату в глобальних та регіональних масштабах. Програма охоплює наступні галузі діяльності: глобальна система спостереження за озоном, глобальний моніторинг фонових складу атмосфери, розсіювання та перенос речовин в атмосфері, обмін забруднюючих речовин між атмосферою та іншими середовищами, моніторинг. Одним з важливих аспектів діяльності програми Всесвітнього спостереження за станом атмосфери є впровадження центрів контролю над якістю наукових досліджень в галузі охорони довкілля.